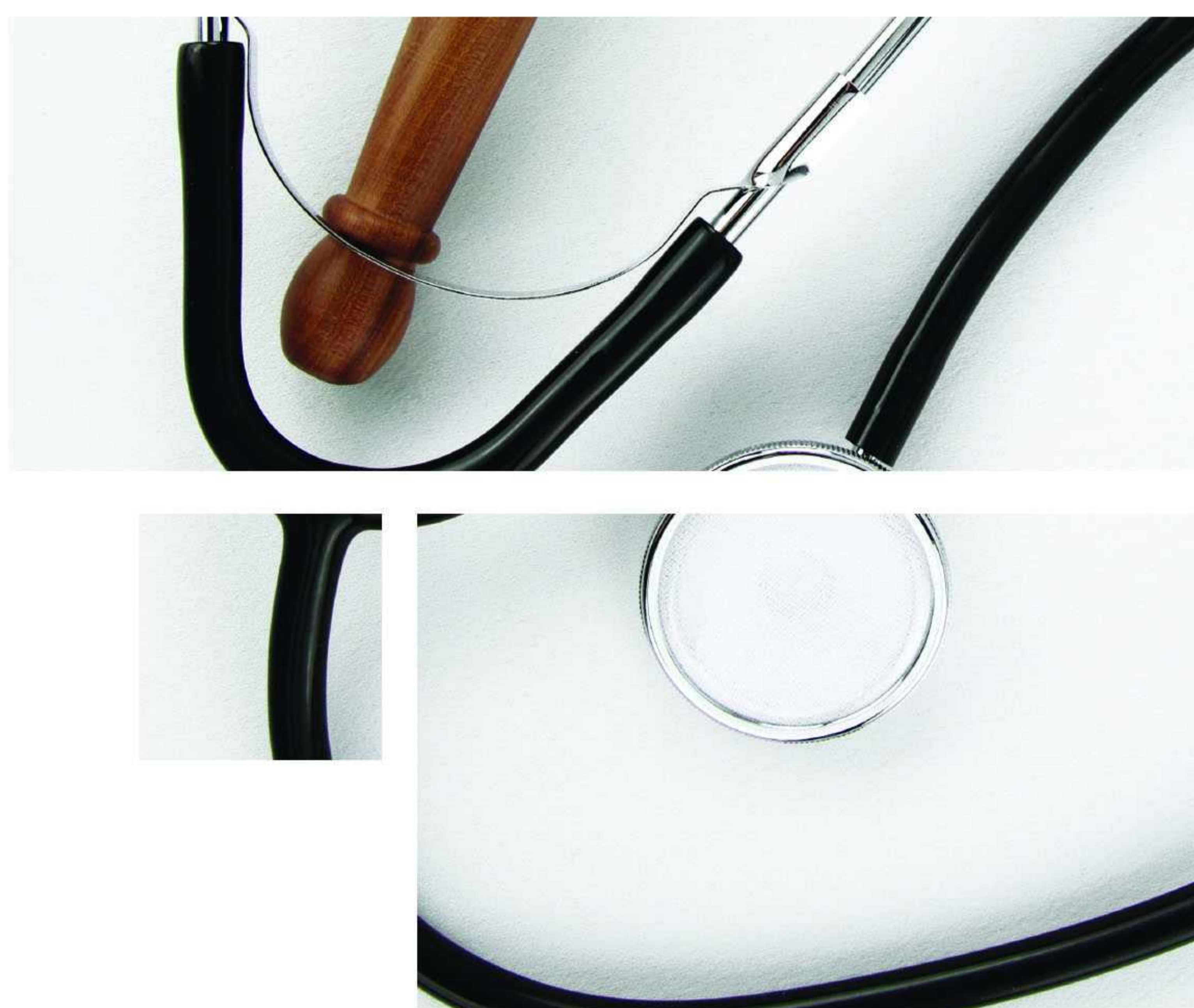

دکتر علیرضا قاسمی طوسی

دستیار فلوشیپ سم‌شناسی بالینی و مسمومیت‌ها،
متخصص پزشکی قانونی، کارشناس حقوق، مرکز
تحقیقات اعتیاد، دانشگاه علوم پزشکی مشهد،
مشهد، ایران

آنچه کارشناسان مرتبط با امور پزشکی و سیر پزشکی باید بدانند

ضرورت‌های ارجاع به کارشناس توسط محاکم
در صورت ارتباط پرونده با یک حوزه تخصصی، دادگاه موضوع را به کارشناس ارجاع می‌دهد. در ماده ۲۵۷ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ در چند مورد ارجاع به کارشناسی پیش‌بینی شده است: ۱. زمانی که موضوع مطرح شده در دادخواست نیاز به اطلاعات فنی دارد؛ به‌رغم عدم درخواست اصحاب دعوی، قاضی مکلف است موضوع را به منظور مشخص شدن واقعیت به کارشناس ارجاع دهد. ۲. درخواست طرفین پرونده یا یکی از طرفین پرونده. ۳. رجوع به کارشناس حسب امر قانون؛ در چنین مواردی رجوع به اهل فن یا کارشناس که به امر قانون است، برای محکمه الزامی است و تخطی از آن جایز نیست.

د. دادرسی، سابقاً در موضوع دعوای اقامه شده به‌عنوان دادرسی، داور، کارشناس یا گواه اظهارنظر کرده باشد.

کارشناسی که یک‌بار به‌صورت انفرادی و یا شرکت در کمیسیون اظهارنظر کرده است، حق شرکت در کمیسیون‌های بعدی و اظهار نظر را ندارد. در بعضی موارد، کارشناسی که یک‌بار اظهارنظر نموده، ممکن است صرفاً به صورت ناظر در جلسه تجدیدنظر نیز شرکت داشته باشد که با توجه به احتمال سوگیری و القاء نظر اولیه خود به دیگر اعضای کمیسیون، از نظر اخلاقی قابل قبول نیست.

ه. بین دادرسی و یکی از طرفین و یا همسر یا فرزند او دعوای حقوقی یا جزایی مطرح باشد و یا در سابق مطرح بوده و از تاریخ صدور حکم قطعی دو سال نگذشته باشد.

و. دادرسی، همسر یا فرزند او دارای نفع شخصی در موضوع مطروح باشند.

اعتراض به نظر کارشناس در مدت یک هفته پس از ابلاغ اخطاریه دادگاه مبنی بر مراجعه به دفتر دادگاه و ملاحظه نظر کارشناس انجام می‌شود. با عنایت به مواد ۹۱ و ۲۶۱ و مواد تکمیلی بعدی ضروری است که کارشناسان از جمله کارشناسان رسمی دادگستری، نظام پزشکی و پزشکی قانونی مانند دادرسی، عدم صلاحیت خود را از رسیدگی اعلام کنند و فرد دیگری جایگزین آنها شود.

همچنین، با توجه به ماده ۲۶۷ لازم است کارشناسان نهایت دقت خود را به‌کار برده و از تضییع حق افراد جلوگیری کنند. طرفین پرونده نیز در صورت مواجهه با تخلفات کارشناسان، موارد را با مستندات در همان جلسه و قبل از آغاز کارشناسی به مسئول مافوق گزارش کنند و خواستار تعیین جایگزین شوند.

ماده ۲۶۷: هرگاه یکی از اصحاب دعوا از تخلف کارشناس متضرر شده باشد، در صورتی که تخلف کارشناس سبب اصلی در ایجاد خسارات به متضرر باشد، می‌تواند از کارشناس مطالبه ضرر کند. ضرر و زیان ناشی از عدم النفع قابل مطالبه نیست.

مدنی، صرفاً به موارد معذور بودن کارشناس تصریح شده است (ماده ۲۶۱)، و چون معذورت شامل جهات رد نیز می‌شود لذا از آن است و مصادیق آن هم بسیار. النهایه معاذیری که از جهات رد نباشد، باید به نحوی باشد که به‌نظر دادگاه، موجه تشخیص شود، مثل بیماری و یا پیری کارشناس که به آن جهت قادر به رفتن به محل، معاینه و اظهارنظر نباشد.

۲. موارد رد دادرسی در قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی

ماده ۹۱: دادرسی در موارد زیر باید از رسیدگی امتناع نموده و طرفین دعوا نیز می‌توانند او را رد کنند.

الف. قرابت نسبی یا سببی تا درجه سوم از هر طبقه بین دادرسی با یکی از اصحاب دعوا وجود داشته باشد.

طبقه اول

درجه اول: پدر و مادر و اولاد متوفی

درجه دوم: اولاد اولاد (نوه‌ها)

درجه سوم: اولاد اولاد اولاد (نییره‌ها)

طبقه دوم

درجه اول: جد (پدر پدر و پدر مادر)، جدّه (مادر پدر و مادر مادر)، برادر و خواهر

درجه دوم: پدر جد، مادر جد، پدر جدّه، مادر جدّه و فرزندان برادر و خواهر

طبقه سوم

۱- عمو، عمه، خاله، دایی (درجه اول) و اولاد آنها (درجه دوم)

۲- عمو، عمه، خاله و دایی پدر و مادر (درجه اول) و فرزندان آنها (درجه دوم)

به‌عبارتی در صورتی که کارشناس متوجه شد که یکی از طرفین دعوا به‌عنوان مثال دایی همسر وی می‌باشد، موظف است از رسیدگی و اظهارنظر خودداری کند و بلافاصله جهت تعیین کارشناس بعدی مورد را اطلاع دهد.

ب. دادرسی قیّم یا مخدوم یکی از طرفین باشد و یا یکی از طرفین مباشر یا متکفل امور دادرسی یا همسر او باشد.

ج. دادرسی یا همسر یا فرزند او، وارث یکی از اصحاب دعوا باشد.

با توجه به موارد ذکر شده و آشنا نبودن به علوم پزشکی و پیراپزشکی، قضات «موارد مرتبط» را به کارشناسان خبره در سه گروه (سازمان نظام پزشکی، پزشکی قانونی و کارشناسان رسمی دادگستری) ارجاع می‌دهند.

آیا کارشناسان در صورت ارجاع پرونده مکلف به کارشناسی هستند؟

به‌منظور دستیابی به پاسخ سؤال مطرح شده، توجه به مواد قانونی ذیل لازم و ضروری است.

۱. قوانین آیین دادرسی مدنی

ماده ۲۵۷: دادگاه می‌تواند راساً یا به درخواست هر یک از اصحاب دعوا قرار ارجاع امر به کارشناس را صادر کند. در قرار دادگاه، موضوعی که نظر کارشناس نسبت به آن لازم است و نیز مدتی که کارشناس باید اظهار عقیده کند، تعیین می‌شود.

در صورتی که دادگاه به تکمیل توضیحات کارشناس نیاز داشته باشد، از کارشناس دعوت می‌کند تا برای ارائه توضیح حاضر شود و در صورت عدم حضور، کارشناس جلب می‌شود.

ماده ۲۶۱: کارشناس مکلف به قبول امر کارشناسی که از دادگاه به او ارجاع شده می‌باشد؛ مگر اینکه دارای عذری باشد که به تشخیص دادگاه موجه شناخته شود. در این صورت باید قبل از مباشرت به کارشناسی، مراتب را به‌طور کتبی به دادگاه اعلام کند. موارد معذور بودن کارشناس همان موارد معذور بودن دادرسی است.

نظریه شماره ۷/۸۲۹۷ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۱ معذورت کارشناس شامل جهات رد نیز می‌شود. عذر اعم از رد است؛ یعنی موارد معذور بودن کارشناس شامل موارد رد نیز هست. به عبارت دیگر؛ در قانون آیین دادرسی مدنی سابق در مبحث رجوع به کارشناس، به جهات «رد و عذر» هر دو تصریح شده بود، مانند ماده ۴۴۶ که به جهات رد تصریح کرده بود و ماده ۴۵۳ که به جهات رد یا عذری که به تشخیص دادگاه موجه تلقی شود، اشاره کرده بود. لکن در قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور